

SZAKDOLGOZAT

Ádám Dorina Bettina

Csecsemő- és kisgyermeknevelő

Kaposvár

2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Csecsemő- és Kisgyermeknevelő Szak

Gyermekkori agresszió

Belső konzulens:	Klinger Csilla mesteroktató
Készítette:	Ádám Dorina Bettina JGJOQO nappali tagozat
Intézet/Tanszék:	Neveléstudományi Tanszék

Kaposvár
2024

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	4
II. Szakirodalmi áttekintés	5
1. Az agresszió fogalma	5
2. Az agresszió eredete	5
3. Az agressziót kiváltó okok	7
4. Az agresszió formái, megnyilvánulásai	8
5. Nevelési stílusok	11
6. Hibás kezelési formák, és következményeik	13
7. Megfelelő kezelési formák	15
III. Vizsgálati anyag bemutatása	19
1. Az vizsgálatom célja	19
2. A vizsgálati módszer bemutatása	20
3. A mélyinterjú kiértékelése	20
a) Demográfiai adatok	20
b) Kutatási kérdések megválaszolása	21
c) Kutatás összefoglalása	28
IV. Összegzés	29
V. Irodalomjegyzék	31
VI. Mellékletek	32

I. Bevezetés

Napjainkban egyre többet halljuk, hogy a mai gyerekek nem tudnak viselkedni, minden helyzetre hisztivel, dühvel, vagy agresszióval reagálnak. Laikusként, gyermektelenként azt gondolnánk, hogy ezek a problémák csak 4-5 éves kor körül jelentkeznek először, illetve, hogy sokszor túloznak a gyermekkori frusztrációval a szülők és a pedagógusok.

Valójában a probléma nagyon is valós és fontos, hogy pedagógusként, valamint szülőként minél hamarabb felismerjük, megtaláljuk a kiváltó okot, végül pedig megoldjuk a nehézséget. Emiatt döntöttem úgy, hogy csecsemő- és kisgyermeknevelő szakos hallgatóként ezt a témát választom a szakdolgozatom tárgyának.

A gyermekek testi és lelki épségének, a későbbi következmények, illetve a megfelelő szülő-gyermek, illetve pedagógus-gyermek kapcsolat kialakulása érdekében elengedhetetlen, hogy foglalkozzunk az agresszió eredetével, okaival, megnyilvánulásaival, valamint a megfelelő kezelési formáival.

A legkisebb korosztállyal foglalkozó pedagógusként elsősorban az agresszió eredetét szeretném ismertetni, mivel sokan azt gondolják, hogy a csecsemőknek, kisgyermekeknek nem lehetnek agresszív megnyilvánulásaik, esetlegesen nem fordulnak a szülők ellen.

Másodsorban szeretném feltárni a gyermekkori agresszió okait a 0-5 éves korban lévő gyermekek körében. Sok esetben nem is gondolnánk, hogy mi magunk vagyunk a gyermek frusztrációjának a kiváltó indokai. Ezért is szeretném minél jobban megismertetni a gyermekkori agresszió okait, mivel a legtöbb esetben a hibát magukban kell keresni és nem a gyermekben.

Végül a hibás és a megfelelő kezelési formákat mutatom be, mely által rájöhethetünk, hogy milyen módszerekkel erősítjük az agresszív megnyilvánulásokat, valamint melyekkel csökkentjük azokat pedagógusként és szülőként egyaránt. Ehhez elengedhetetlennek tartottam a nevelési stílusok ismertetését. A téma kutatása során ezt a részt éreztem a legfontosabbnak, hiszen nagyon sok ember a mai napig úgy gondolja, hogy a „kap két pofont, aztán majd megtanulja” megoldás a megfelelő módszer a kialakult helyzet orvoslására. Ezzel ellentétben sok szülő viszont abban a hitben él, hogy tárgybeli (pl.: édesség, játék) jutalmazás által szintén megoldható a probléma. S e téveszmék miatt érzem aktuálisnak a rossz és a jó kezelési típusok ismertetését is.

Ezt követően bemutatom a kutatásomat, mely során interjút készítettem egy édesanyával, kinek az első szülött gyermeke az utóbbi hónapokban agresszívvá vált otthon és a gyermeket nevelő intézményben egyaránt. Ahol elmeséli az agressziójának okait, a pedagógus megoldási

javaslatait, a probléma kezelését, mint szülő, illetve a szakember problémafeltérési folyamatát és megoldását.

Szkdolgozatomban tehát a gyermekkori agresszióval foglalkozom. A szakirodalmi áttekintés után a saját kutatásomat mutatom be, melyben képet kapok egy óvodáskorú gyermeknél felmerülő problémákról, valamint annak kezeléséről.

II. Szakirodalmi áttekintés

1. Az agresszió fogalma

„Az agresszió fogalmának meghatározása nem túlságosan könnyű feladat, mivel az agresszió számos viselkedésformában jelenhet meg embernél és állatoknál egyaránt. Közös jellemzője azonban minden agresszív viselkedésnek leegyszerűsítve az, hogy az agresszor valamilyen kellemetlenséget okoz, vagy valamilyen averzív ingerrel bombázza a másikat, azaz az agresszió áldozatát (Buss, 1971). Nyilván itt ki kell zárunk azokat az eseteket, amikor valaki véletlenül okoz kellemetlenséget a másiknak. Ez azonban újabb kérdéskört nyitna meg a szándék fogalmával kapcsolatban, amivel a terjedelem okán itt nem foglalkozhatunk. Az agresszív viselkedés osztályozásában legalább három szempontot érdemes figyelembe venni:

Aktív vagy passzív agresszió: azaz valamit aktívan tesz az agresszor, vagy valamit egyszerűen nem tesz, vagy akadályt gördít a másik elé.

Közvetlen vagy közvetett agresszió: például a másik teste ellen irányul, vagy a másik önértekelését érinti.

Fizikai vagy verbális: konkrét fizikai tettben vagy szóban nyilvánul meg.” (N. Kollár Katalin és Szabó Éva, 2004, 93.o.)

2. Az agresszió eredete

A gyermekkori agresszió eredetéről különféle elméletek születtek, hiszen egyre változatosabb formában, egyre gyakrabban jelenik meg, ezen felül egyre fiatalabb korosztályt érint. Sokan a szociális tanulás hibájából vagy a környezet negatív hatásaiból eredeztetik, mivel az agresszió egy olyan viselkedési forma, amelyet a gyerekek az emberi attitűd egyéb típusainál sokkal szívesebben utánoznak. Okát még nem tisztázták kellőképpen, viszont úgy vélik a kathartikus élménynek köze lehet hozzá.

Ezen felül több pszichológiai nézet is kialakult a témával kapcsolatban. Freud eszméjét követve megannyi elmélet született arról, hogy az agresszió egy veleszületett, ösztönös reak-

ció. A gyermek már születésétől kezdve ösztönszerűen agresszivitással reagál a környezet azonfajta ingereire, amellyel akadályozza a személy számára valamilyen cél elérését. A frusztráció kialakulásának célja önmagunk védelme a rémisztő külső hatásokkal szemben. Tehát a pszichoanalízis elmélete alapján az agresszió már születéstől kezdve jelen van. A csecsemőnél dühreakció mutatkozik meg, mikor szükségletei nincsenek kielégítve.

Dollard és Miller „frusztráció agresszió hipotézise” alapján a cél megvalósításának megakadályozása törvényszerűen agresszióhoz vezet. Melyet hagyni kell kiélni, hogy ne alakuljon át haraggá. Emellett létezik agresszió frusztráló inger, vagy történés nélkül is, valamint az akadályozás végkifejlete nem feltétlenül agresszió, hiszen nagyban függ a szituációtól, melyben a feszültség kialakul, illetve a gyermek korábban átélt élményeitől, tapasztalataitól.

Lewin megfigyelései alapján megakadályozás során a gyermekek többsége nem károkozással, dühvel reagál, hanem regresszióval.

A szociális tanulás képviselői a fent említett elmélettel azonosulnak, mely szerint az agresszió nem veleszületett, hanem a környezet hatásai által alakul ki.

Bandura és társai a „Bobo baba kísérletre” alapozzák az elméletüket. A kísérlet során egy felnőtt egy nagy felfújható keljfeljancsiszerű babával kiabált, fejbeverte fakalapáccsal, ököllel ütötte, és egyéb módon bántalmazta, melyet óvodás korú gyermekekkel nézetett végig. A kísérlet során az óvodások három csoportra voltak osztva. Az első csoport a bántalmazás után jutalmazást láthatott a felnőtt részére, így mikor őket engedték a játékkal teli szobába, ahol a baba is megtalálható volt a gyermekek agresszív megnyilvánulást mutattak a baba irányába. A második csoport az előbb említett szituációban büntetést láthatott a felnőtt viselkedéséért, ez által csak néhányan mutattak agressziót Bobo irányába. Legtöbbjük kedves és barátságos volt vele. A csoport harmadik fele azt láthatta, hogy a bántalmazó fél sem jutalmazást, sem büntetést nem kap. Ebben az esetben a gyermekek egy része barátságos volt a Bobo babával szemben, de nagyobb számban fordultak irányába agresszíven. Tehát Bandura vizsgálata is azt az oldalt erősíti, hogy a külső környezet által alakul ki a gyermekek agresszív viselkedése utánpótlás formájában.

1.kép Forrás: Google képek

Patterson és munkatársai megfigyelésük során azt tapasztalták, hogy az óvodáskorú gyerekek az agresszív viselkedésük sikerrel járta után még gyakoribbá váltak a károkozó viselkedések, ahelyett, hogy csökkentek volna. Azok az agresszív viselkedésbeli megnyilvánulások, melyek megerősítésre kerültek a környezet által fokozza e tendenciákat. Ezenfelül a gyermek

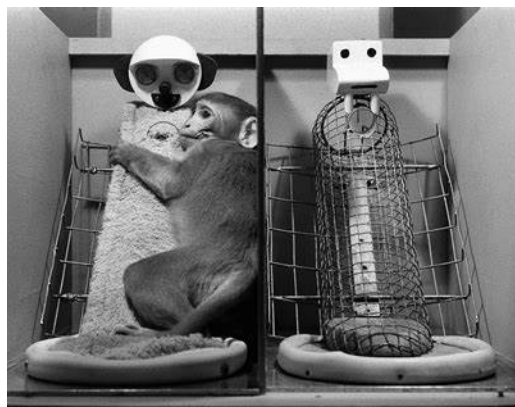
már akkor károkozó viselkedésformát mutat, ha a környezetében is ezt a viselkedésformát tapasztalja, amire ráadásul pozitív megerősítés is érkezik. Ugyanakkor ez visszafelé is megfigyelhető, tehát a felnőtt agresszív viselkedésének büntetése után sokkal kevésbé jellemző a gyermekek körében a dühvel teli megnyilvánulás. (Pósa Róbert és P. András Katalin, 2002/4, 23-24.o.)

Az elméletek reflektálása alapján mindkét teóriának van igazságalapja, így az agresszív viselkedésmód lehet veleszületett, viszont a külső környezetnek rengeteg szerepe van abban, hogy az a viselkedésforma előfordul-e vagy sem a gyermek mindennapjai során. Tehát szülőként, pedagógusként fontos, hogy milyen példát mutatunk a gyerekek felé.

3. Az agressziót kiváltó okok

A gyermekkori agresszivitás számos tényező eredményeként léphet fel. Ahogy korábban már az agresszió eredeténél említettem lehet genetikai hajlam. Több kutatás utal arra, hogy akinek a családjában korábban már előfordult az agresszió, magasabb a valószínűsége, hogy hasonló problémák jelennek meg nála.

A leggyakorabbi esetekben a családi háttér áll az agresszió megjelenése mögött. A legfontosabbnak a szülők részéről a feltétel nélküli szeretet hiányát tartom, hiszen a fizikai szükségleteken kívül a gyermekeknek még nagyobb szüksége van a lelki igényeik kielégítésére, az érzelmi biztonság megteremtésére. Melyet Harry Harlow kísérlete bizonyít. A korai kötődés kialakulásával áll összefüggésben, melyhez elengedhetetlen a szeretet. A kísérlet során majomcsecsemőket különítettek el édesanyjuktól, majd a ketrecükbe két majomfigurát helyeztek el. Mindkét figura fából és drótból készült, viszont az egyiket textillel borították. A puha anyaggal borított majomfigurát „szőryanaként” definiálják, mert imitálja a majomanya szőrzetét, míg a másik a „drótanya” elnevezést kapta. A kísérlet elején mindegyik bábuban táplálékot helyeztek el. Megfigyelték, hogy a majomkicsinyek mennyi időt töltenek a táplálkozási szükségleteik kielégítése céljából a figurákkal, mely során körülbelül mindegyiknél hasonló eredmény jött ki. Következően kivették a majomfigurákból a táplálékot és megvizsgálták, hogy anélkül melyik „anyát” használják. A kísérlet folyamán kiderült, hogy a kismajmok a „szőryanán” naponta több órát lógtak, míg a „drótanyát” nagyrészt figyelmen kívül hagyták.

2.kép Forrás: Google képek

Ezt követően a „drótanyát” táplálkozás céljából úrja igénybe lehetett venni, míg a „szőrányát” nem. Az eredmény alapján nyilvánvaló volt, hogy a kismajmok csak táplálkozás során használták a „drótanyát”, idejük nagy részét a „szőrányánál” töltötték. Ez által bebizonyosodott, hogy a gyermekek számára sokkal fontosabb a szülő közelsége, szeretete, mint az, hogy el tudja látni a szükségleteit. (Szilágyi István, 2009 tavasz, 33.o.)

Az előbb említett tényezőhöz tartozik az anya-gyermek kapcsolat hiánya, vagy annak valamilyen zavar. Szintén megmutatja, hogy mennyire elengedhetetlen a szeretet, a kötődés a gyermek életében, hiszen az édesanya tettei által érzi magát érzelmi biztonságban.

Ezen belül a szülők válása, pénzügyi nehézségei, mentális problémái, agresszív kommunikációja, családon belüli erőszak, alkoholizmus, esetlegesen egy kistestvér érkezése is kiválthatja a gyermek frusztrációját. Hiszen hiába nem közvetlenül a gyermek előtt zajlanak az előbb említett problémák egy része a gyermek érzi a szülőben kialakult nyugtalanságot, dühöt, mely rá is hatással van. Illetve ide lehet sorolni a család belső patológiáját, a családi értékrend hiányát, a brutális, rideg dresszúráját, valamint az elhanyagoló nevelést, melyek mind hatással vannak a gyermekekre.

Gyakori, hogy a környezeti tényezők váltják ki a frusztrációt, például a bölcsődei, vagy az óvodai környezet, ahol a társak agresszív, dühvel teli viselkedése is hatással van rájuk, hiszen utánzás által eltanulják a negatív mintát tőlük. Emellett a pedagógusok tenkitélyelvű nevelési stílusa is vezethet az előbb említett viselkedési forma kialakulásához. Környezeti tényezőkhöz sorolandók még az áruházak, az öltözködés, a vetkőzés, az étkezés, vagy a tisztaság ideje, valamint a szobatisztaságra szoktatás.

A XXI. században fontosnak tartom megemlíteni a média hatását is, mivel az erőszakos filmek, mesék befolyásolhatják a kisgyermek viselkedését, valamint azt sugallhatják, hogy az agresszió elfogadható viselkedés a problémákra. Erre nagyon jó példa a korábban már említett Bandura kísérlet, valamint Dorr vizsgálata. Az utóbbi alapján 7 éves kor alatt a gyermekek nem tudják szétválasztani a képzeletet és a valóságot, így például amikor a filmben valakit bántalmaznak, ők még nem fogják fel, hogy valóságban ennek nem marad nyoma. Utánzás, megfigyelés által könnyen elsajátítják a látott viselkedésmódot. (Pósa Róbert és P. András Katalin, 2002/4, 25.o.)

4. Az agresszió formái, megnyilvánulásai

Az agresszió megnyilvánulási formái sokféle módon érthetők tetten, melyet több szempont alapján tudunk kategorizálni. Elsősorban általánosságban, elméletek alapján mutatom be, majd kisgyermekkorú korosztályokra bontva ismertetem az adott korcsoport sajátosságait. Ha

agresszióról beszélünk szinte mindenkinek egyértelmű, hogy a csípés, a köpködés, a rugdosás, a visítás, vagy a tárgyakkal dobálozás agressziónak számít. De az agresszió ennél sokkal összetettebb cselekedet, hiszen nem csak az egyértelműnek tűnő viselkedési formákban mutatkozik meg, emiatt a megítélése sem egyszerű. Nem mindegy, hogy az adott cselekedet milyen indítatásból alakul ki, esetleg célként, eszköként, támadásként, vagy védekezésként indul el. Emellett azt is figyelembe kell venni, hogy verbális, fizikai, passzív, emocionális, szociális, reaktív, proaktív, vagy más egyéb formáiban nyilvánul meg. Mind más-más célt szolgál ezáltal más megoldási módra van szükség. Az általánosságban ismert formáin kívül jelentkezhet például tagadás, késleltetés, vagy akár csendes szomorúság formájában is. Fontos észrevennünk azt is, habár elsősorban ez egy negatív viselkedés, de bizonyos esetekben pozitív cselekedetként jelenik meg, például amikor megvéd valakit. Emiatt többen is vizsgálták ezt a viselkedési formát, hiszen kiváltó októl, vagy akár korosztálytól függően más módon nyilvánul meg.

Patterson és Forgatch (1967) vizsgálata alapján 3 fő viselkedési jegy az agresszió „előhírnöke”: az engedetlenség, az érzelmi túlreagálás, a felelősségvállalás elmulasztása. Az empátia hiányával magyarázzák, mivel a feszültséggel teli kisgyermeknek korlátozott a problémamegoldó képessége, emiatt nehezen ismeri fel egy-egy szociális helyzet oksági hátterét. Ebből adódóan nem tudja megkülönböztetni környezete kellemetlen következményekkel járó cselekedeteit, tehát nem tudja eldönteni, hogy véletlen vagy szándékos volt az adott tett. Automatikusan nyílt agresszióval válaszol rájuk, ő a saját, valamint a kistársa cselekedeteit is úgy érzi, szándékos volt, mely egy paranoid reakciómód, ami egyben egy antiszociális viselkedésmód is a gyermeknél. A megoldáshoz probléma gyökere a családban keresendő. (Ranschburg Jenő, 2009, 143-144.o.)

Freud szerint az agresszió ösztönös mechanizmus, melyet a külső körülmények, frusztráló szituációk váltanak ki. Minden esetben a környezet felé irányul. Viszont később ezt a gondolatmenetét megváltoztatta és az agresszió megnyilvánulását a „halálösztön” elméletéhez hasonlítja, miszerint nem a környezet, hanem az egyén okozza és a környezet helyett az én ellen irányul. Ámbár önvédelmi okokból kifelé fordítja a rombolás irányát, mely maga az „életösztön”. Tehát a megjelenése a destruktív és a konstruktív agresszió között megy végbe. A destruktív agressziót a környezet károsítása jellemzi, mely fizikai, verbális, lelki, és társadalmi erőszak formájában is megnyilvánulhat. A konstruktív agresszió a problémák megoldására és a célok elérésére összpontosít, tehát az agresszív impulzusokat pozitív módon használja fel. De a modern pszichoanalízis Freud elméletét elutasítja. Az agresszió létrejöttében a gyermek

szocializációs tapasztalatai fontos szerepet játszanak, ezért mint reaktív ösztönmegnyilvánulást írja le (Horney 1945; Saul 1956; Hartmann 1949). (Ranschburg Jenő, 1977, 94-95.o.)

Erhardt (1974) véleménye szerint 3 formában nyilvánul meg a frusztráció: jóindulatú aktív-spontán, relatív deffenzív, valamint aktív-destruktív. A jóindulatú aktív-spontán agresszió egy agresszívnek tűnő cselekedet, mely mögött pozitív, vagy védelmező cél áll. A relatív deffenzív agresszió a félelem által alakul ki, tehát ha a gyermek fenyegetve érzi magát sok esetben agresszíven nyilvánul meg. Az aktív destruktív agresszió, ahogy korábban is említettem egy mások kárára elkövetett megjelenés. (Joachim Rumpf, 2004, 14.o.)

A kisgyermek, ahogy fejlődik az agresszió más-más formában mutatkozik meg a viselkedésében.

Újszülöttkorban az erőszakosság az életért folytatott harc. Mivel a sírás is az agresszió egyik formája, és korából fakadóan így tudja jelezni az alapszükségletei kielégítetlenségét, melyek szükségesek az életben maradáshoz. A magára hagyott csecsemők (pl.: hideg utcán) esetében szó szerint értetendő az életért folytatott harc kifejezés, mivel a csecsemő életét is megmentheti, ha az agresszív sírása által észreveszik őt. (Christiane Olivier, 2004, 12.o.)

7. hónapos korig az agresszív cselekedetei mögött nincs ártó szándék.

9-10. hónapos korban a fogzás idején gyakori, hogy a fájdalom enyhítésére harapással reagál.

1 éves korban sírás, nyugtosság, ragaszkodás a szülői figyelemhez, törődéshez által jelenik meg az agresszió. 1. év vége felé már a szülei holmija ellen lendül támadásba, vagy esetleg a szülő ellen is irányulhat rúgás, harapás, csapkodás formájában.

2 éves korban még instrumentális agresszióként jelenik meg, mely a cél elérésére irányul részéről (pl.: játék megszerzése). Először főként tárgyakra, majd 2,5 éves kor körül már a másik személyre irányul.

2,5-3 éves korban már előfordul, hogy a szüleikre vetik magukat, melyet nem kell eltűrni, hanem határozott, ellentmondást nem tűrő hangon kell leállítani. Gyakori, hogy a düh kifejezése vagy kibeszélés helyett sírásba kezdenek, mely a tehetetlenség érzése miatt jön ki belőle. Emellett ebben a korban kezdik el a „nem” szót szeszélyes viselkedésként, harag által használni, illetve sokszor a szülőkön akar bosszút állni, úgy tesz, mintha ütné, megsemmisítené, kezébe eső tárgyat dobál. Ez egy hatalmi történet, ahol fontos, hogy jól reagáljuk le a történeteket.

Óvodáskor elején (3-4 év) különböző stresszforrások miatt a szobatiszta gyermek újra beakad, mely a passzív agresszió egyik formája. Ezt a folyamatot regresszióknak nevezzük, ami egy átmeneti visszaesés egy korábbi életszakaszba, de a probléma kezelésével idővel megszű-

nik. Leggyakrabban a testvérféltékenységgel összefüggően ismertetik. Emellett ebben a korcsoportban már gyakori a személyre irányuló vagy ellenséges agresszió, melynek a károkozás, és a bántalmazás a célja. Viszont a lányoknál a fizikai károkozás háttérbe szorul, helyette kerül előtérbe, például csúfolódás formájában. A fiúknál pedig jellemző a veleszületett rátermettség az agresszióra, így náluk emiatt gyakori a fizikai agresszió. Mivel ebben a korosztályban már egyre jobban eldurvul az agresszív viselkedés, ezért megfigyelhetőek súlyos esetek is. Főként a szülővel szembeni agresszív tendencia miatt alakul ki, mely nem jelenik meg a tudat szintjén (pl.: éheztetni önmagát, széklet visszatartás). Fontos foglalkozni vele, és a megoldásra törekedni. (Pósa Róbert és P. András Katalin, 2002/4; Ranschburg Jenő, 1977)

5. Nevelési stílusok

A gyermek agresszív viselkedésének kezelésénél fontos megvizsgálunk a frusztráció gyökerét, mely az esetek túltengő részében a család. Több szempont alapján érdemes ilyenkor felkutatni a családi háttérrel, hiszen nagyban függ a szülők helyzetétől, viselkedésétől, valamint nevelési stílusától, hogy a gyermeknél miért, milyen formában jelenik meg az agresszív attitűd.

Fontosnak tartom a hibás, valamint a megfelelő kezelési formák kifejtése előtt bemutatni a különböző nevelési stílusokat, hiszen az egyik legjobban befolyásoló tényező a szülő-gyermek kapcsolatban, illetve a gyermek viselkedésének, személyiségének alakulásában. Ahogy a legtöbb pszichológiai témában a nevelési stílusok kapcsán is többféle nézet született.

Baumrind (1989; 1991) a szülői bánásmód három típusát különítette el: tekintélyelvű, engedékeny és mérvadó.

A tekintélyelvű (autoritáriánus) szülő követelő és szülő centrikus. Az engedelmisséget mindenekfelett fontosnak tartja, a szabályokat nem vitatja meg, és elvárja, hogy gyereke ne kérdőjelezze meg a szülői döntések helyességét. Az ilyen szülő szerint a szülőnek jogai, a gyerekeknek mindenekelőtt kötelességei vannak.

Az engedékeny szülő ezzel szemben gyermekközpontú, elfogadja gyereke kívánságait, nemigen követel rendet vagy felelős viselkedést otthon, kerüli a büntetést, a kontrollt és a konfliktusokat. Felfogása szerint a gyerekeknek elsősorban jogaik vannak, nem pedig kötelességeik.

A mérvadó (autoritatív) szülő ezzel szemben gyerekközpontú és követelő is egyben. Elvárja, hogy a gyereke betartsa az otthoni szabályokat, de azokat nem tekinti szentnek, hajlik az alkura is. Józan keretek között nagy szabadságot biztosít a gyerek számára, de ha kell, szigorú a gyerek optimális fejlődése érdekében. Magas mércét állít, és azt be is tartatja, ha kell, néha akár fizikai büntetés árán, de minden esetben érvel (azaz megfelelő kognitív szintet biztosít).

Szerinte a gyerekek és a szülőknek is vannak jogaik és kötelességeik egyaránt. Az ilyen szel-
lemben nevelt gyerekeknek módjuk és lehetőségük is van felfedezni környezetüket és meg-
szerezni a kellő interperszonális készségeket és kompetenciát. Mindezt tehetik a hatalmát
hangsúlyozó, rosszindulatú szülők mellett fellépő szorongás, illetve a túlságosan engedékeny
szülői bánásmód következtében jellemző alkalmazkodási bizonytalanság nélkül.

Maccoby és Martin (1983) elmélete Baumrind modelljéből kiindulva már négy nevelési
stílust mutat be: tekintélyelvű, mérvadó, elkényeztető, elhanyagoló. Melyet két dimenzió
alapján tudunk értelmezni. A követelés dimenziója arra vonatkozik, hogy a szülő mennyire
korlátozza a gyermeke viselkedését, mennyire támaszt nagy elvárásokat vele szemben, meny-
nyire várja el a megfelelő viselkedést. A válaszkészség dimenziója a szülői elfogadásra, a
gyermek fejlődése iránti elköteleződésre vonatkozik.

Tekintélyelvű (autoriter) szülő nagy elvárásokat támaszt a gyermekkel szemben, irányítja és
kontrollálja a gyerek viselkedéseit. A szülő válaszkészsége alacsony, kevésbé veszi figyelem-
be a gyerek igényeit, vágyait, kevésbé toleráns a gyerek impulzusaival, nem megfelelő visel-
kedésével szemben.

Mérvadó (autoritativ) szülő ebben az esetben is nagy elvárásokkal van a gyermek felé, elvár-
ja a megfelelő viselkedést, betartatja a szabályokat. viszont egyben a szülő válaszkészsége
magas, támogató, meleg hozzáállás jellemzi.

Az elkényeztető szülő kevés elvárást támaszt a gyermekkel szemben, meleg és elfogadó az
attitűdje, nagyon toleráns a gyermekkel szemben.

Az elhanyagoló szülő nem támaszt követelményeket a gyermek felé, és nem jellemző rá a
gyermek igényeire való válaszkészség. Saját problémái miatt vagy a szülői szereppel való
azonosulás képtelensége miatt elhanyagolja a szülői feladatait.

	Korlátozó	Engedékeny
Elfogadó	Mérvadó	Elkényeztető
Elutasító	Tekintélyelvű	Elhanyagoló

*1.táblázat Maccoby és Martin (1983) modellje Forrás: Vajda és Kósa (2005):
Neveléslélektan. 134.o. alapján saját szerkesztés*

Ranschburg Jenő (1998) négy stílust különböztet meg. Két tengely mentén vizsgálta a szülő és gyermek kapcsolatát. A szülő érzelmi viszonya alapján elfogadó (meleg) vagy elutasító (hideg), valamint korlátozó vagy engedékeny az alapján, milyen mértékben ad önállóságot. Elmélete nagyban összefügg Becker vizsgálatával. Becker (1964) modellje a szülői szeretetet a büntetés módjával kapcsolja össze. Az első tengely alapján az elfogadó szülő a büntetést a gyermek iránt érzett szeretetre alapoz, dicsérettel, magyarázattal formálja a gyermek viselkedését. Ezzel ellentétben az elutasító szülő a hatalmát hangsúlyozó büntetési módokat alkalmaz. A másik tengely arra vonatkozik, hogy a szülő milyen szinten korlátozza a gyermek szabadságát, milyen és mennyi szabályt állít fel a gyermek viselkedésének szabályozására. A tengely engedékeny végpontja olyan szülői magatartást mutat, amely szabad utat ad a gyermek viselkedésének, míg a korlátozó végponthoz közel álló szülő korlátozza a gyermek viselkedését, szigorú rendszabályokat állít fel. A két tengely egymástól független, a modell a tengelyek összekapcsolásával írja le a szülő nevelési stílusát és hatásait a gyermek személyiségére. (Vajda és Kósa, 2005, 131-136.o.)

	Elfogadó (meleg)	Elutasító (hideg)
Korlátozó	Szabály- és tekintélytiszteelő, dependens, konformista, kevésbé kreatív, lelkiismeretes	Szorongó, barátságtalan, boldogtalan, neurotikus hajlam, szuicid veszély
Engedékeny	Barátságos, nonkonformista, kreatív, kezdeményező, vezető	Nyílt agresszió, a morális szabályzórendszer hiánya, antiszociális

2.táblázat Becker modellje Forrás: Vajda és Kósa (2005):
Neveléslélektan. 132.o. alapján saját szerkesztés

6. Hibás kezelési formák, és következményeik

Ahogy már többször említettem az agresszió kezeléséhez fontos megvizsgálunk a családi hátteret, hiszen az agresszív viselkedést a rossz szülői reakció is okozhatja egy-egy frusztráló szituáció során, mely még gyakrabbi, még erőteljesebb előfordulását eredményezi a gyermek agresszivitásának. Emiatt fontos ismertetni az erőszakos viselkedés hibás kezelési formáit. Több szempontra osztva ismertetem a helytelen kezelési módokat.

Elsősorban a csecsemők irányába végzett hibás reakciókat mutatom be. Fontos tisztában lenni azzal, hogy a legkisebb korosztály sírás által kommunikál a szülő irányába. Ha erre nem megfelelően reagálunk, akkor könnyen erőszakossá válhat. Rossz hozzáállás, ha sírás során nem vesszük fel. Gondolom mindenkinek ismerősek azok a kéretlen tanácsok, hogy „Had sírjon csak, majd megtanulja!”, vagy „Ne vedd fel, had táguljon a tüdeje!”, a szülő semmiképp ne fogadja meg ezeket a javaslatokat. Szintén nem megfelelő, ha a szülő bevágja az ajtót. Túlordítani sem célszerű, mivel nagyban növeli a csecsemő hiányérzetét, szorongását. A legrosszabb magatartás, amikor születik egy magas temperamentumú gyermek, a habitusa frusztálja a szülőt, aki egyre keményebb büntetéseket alkalmaz, ami akár abúzusig fokozódhat. A csecsemő megsérülhet, valamint később nagy valószínűséggel magával viszi kortársai közé. (Christiane Olivier, 2004, 13-14.o.)

A szülő viselkedéséért az első két életévben nem áll bosszút, úgyhogy szinte bármit tehet. Viszont ha megtiltja neki, hogy a saját kifejezési módján reagáljon (pl.: kiabálás, harag), akkor a kisgyermek megtanul hallgatni. Így a kifejezés hiánya által nem tudnak beépülni a személyiségébe, elfojtja érzéseit. Következményeként súlyos pszichikai zavarok jelentkezhetnek, valamint ennek köszönhető az az ismert viselkedési forma, hogy otthon imádnivaló, közösségben pedig gyakran rossz. Az elfojtott agresszió közösségben, váratlanul tör ki belőle. (Pósa Róbert és P. András Katalin, 2002/4, 8.o.)

Másodikként ismertetem a szülőnek személyiségbeli, magatartásbeli megnyilvánulásait, melyek az agresszió enyhítése helyett erősítik azt. Tisztában kell lennie a szülőnek azzal, hogy a gyermek azt a viselkedést viszi tovább, amit otthon látott. Ha agresszióval reagál meg erősíti gyermeke erőszakosságát, valamint ha ez a megnyilvánulás a későbbiekben sem változik, akkor a gyermek könnyen agresszív serdülővé válik. Ide sorolandó a fizikai bántalmazás is, mely hasonló végkimenetelhez vezet. (Ranschburg Jenő, 2009, 161.o.)

Ha a szülő egyáltalán nem kommunikál gyermekével, mert se ideje, se ereje hozzá, emiatt nem is tanítja meg őt a másokkal való kommunikációra, akkor a gyermek erőszakosabbá válik. (Christiane Olivier, 2004, 11-12.o.)

Az agresszió büntetése nem vezet a viselkedésforma csökkenéséhez, ahogy a jutalmazása sem. Manapság egyre gyakoribb, hogy a gyermek jutalmazva van, viszont mellette a fegyelmezés, a büntetés elmarad a szülő részéről, mert fél a gyermekét boldogtalannak látni. Ennek következtében a gyermeket a vágyai vezérlik, úgy érzi övé a teljes hatalom, nincsenek szabályok. A szülő vágyai viszont emiatt háttérbe szorulnak, és csak a kisgyermeké számítanak, következményeként behódol gyermeke akaratának. Önzővé válik, amely intézménybe kerülés során nehézségeket okoz. (Christiane Olivier, 2004, 14-15.o.)

Hibás magatartás, ha a gyermekben önmaga folytatását látja és saját vágyait erőszakolja rá. Ennek következtében nem tud kialakulni az „én”, mely szintén egy feszültség forrás. (Christiane Olivier, 2004, 29.o.)

Végül a szülő nevelési stílusa is fontos az agresszió erősödése szempontjából, hiszen a hideg-engedékeny, valamint a meleg-engedékeny nevelés által nő az erőszakos viselkedések száma. Ha szükséges, változtatni kell a szülő nevelési stílusán. (Ranschburg Jenő, 1997, 148-149.o.)

Harmadsorban konkrét szituációkón mutatom be a hibás kezelési formákat.

Válás esetén a szülők gyakran a gyermeket használják fel egymás ellen, mely által magát érzi hibásnak. Látszólag hamar kiheveri, de a rejtett sérülés később felszínre kerül, mely egyéb következményei mellett agresszióhoz is vezethet. (Ranschburg Jenő, 2009, 154-159.o.)

Médiahasználat során, ha nem a szülő irányítja, mit nézhet, akkor könnyen nem megfelelő tartalmakhoz férhet hozzá. Az erőszakos médiatartalom szintén nem megfelelő viselkedéshez vezet.

Szobatisztaságra nevelés során a szülők túl korán akarják elkezdni és próbálják ráerőltetni ezt a folyamatot a kisgyermekre, aki még nem áll készen arra, hogy szobatisztává váljon. Ennek következtében pedig a gyermek frusztrálttá, majd agresszívvá válik.

Az étkezéssel is ugyanez a probléma, amely szintén erőltetés eredménye. Tehát a szülő nem olyan ételt ad a gyermekének, amit ő szeretne, helyette a felnőtt által egészségesnek gondolt táplálékot rak elé, melyet a gyermek nem fogyaszt el. Az előbb említett szituáció többszöri megtörténe által a szülő azt gondolja, hogy a gyermeknek evéssel kapcsolatos problémái vannak. De abba nem gondol bele, hogy a gyermek enne, ha olyan ételt kapna, amit ő szeretne. A gyermekben pedig ebben az esetben is frusztráció alakul ki, mely agresszióhoz vezethet. (Vekerdy Tamás, 2011, 2013; Jesper Juul, 2015)

7. Megfelelő kezelési formák

Az agresszió enyhítése, megoldása szempontjából számos megfelelő kezelési forma áll rendelkezésünkre. Ahogy a hibás kezelést, úgy ezt a témakört is különböző besorolásokra osztva mutatom be.

Elsőként a gyermek kistársa, valamint testvére felé irányuló agressziójának helyes kezelését tárom fel. Ha valakit megharap, megüt, akkor a szülő próbálja meg kibékíteni a gyermekeket, sarkallja őket nyugodt, közös játéokra. Viszont csak is akkor javasolja, ha úgy ítéli meg, hogy a közös játék nem vezet még nagyobb erőszakos viselkedéshez. Ha a bántott gyermek édesanyja is jelen van, akkor kérjen tőle bocsánatot az agresszor kisgyermek szülőjeként. Lé-

nyeges, hogy ilyenkor semmiképp ne erősítse meg a másikon elkövetett agresszióját. Ha a saját gyermeke az áldozat, akkor a korábban említett megítélés alapján játszanak tovább együtt vagy külön. A probléma megoldása után kommunikáció segítségével nyugtassa meg a gyermeket, kisgyermek esetén ölelje meg. Lehetnek bizonyos esetek, amikor figyelemhiány miatt cselekszik így a gyermek, olyankor szintén az említett megoldási formát alkalmazza, de ne adjon neki több figyelmet. Emellett jó megoldás lehet az is, ha a szülő maga köré vonja a gyermeket, mert ez által úgymond egy sokk helyzet éri, amely által megtanulja, hogy ne harapjon. (Alison Mackonochie, 2005, 26-29.o.)

Testvérféltékenység esetén figyelembe kell venni, hogy természetes a testvérek közötti összecsapás. A legjobb, amit a szülő tehet, ha rájuk hagyja a balhét, hogy egymás között megtudják oldani a nézeteltéréseiket. Sok múlik a szülőn, hogy a testvérféltékenységet minimálisra csökkentse, próbálja megelőzni azt. Ennek érdekében ne hasonlígtassa egymáshoz a testvéreket, azonos bánásmódot alkalmazzon gyermekeinél, nagyobb gyermekét ösztönözze, hogy foglalkozzon kistestvérével, de ne kényszerítse. Fontos az édesapa bevonása, hogy ő foglalkozzon többen az elsőszülöttel, illetve legyenek dolgok, amik a nagyobb testvért illetik meg. Nagyon jelentőségteljes, hogy a szülők magatartása a jó kapcsolatot segítse elő. (Joachim Rumpf, 2004, 42-46.o.)

Másodsorban kifejtem, hogy szülőként mi a megfelelő megoldás az agresszió kezelésére. Szülőként figyelembe kell venni, hogy az agresszió a születésétől megtalálható a gyermekben, és az ő feladata, hogy alakítsa, korlátozza ezt a fajta viselkedési formát. De semmiképp se tiltsa az agressziót, mert később sokkal súlyosabb formában jelenik meg, mely főként az első életévben fontos. (Christiane Olivier, 2004, 14.o.)

Abban az esetben, ha nem előre tervezett a dühroham, akkor hagyjuk rá, mert pár perc alatt elmúlik az érzés. Viszont fontos, hogy a gyermek tudja, hogy a szülő szereti őt bármit is tesz. A későbbiek során lehet hosszabb idő is, amikor a kisgyermek felfogja, hogy rosszat tesz, de nem tudja magát kontrollálni. Ilyenkor a szülő ölelje át, nyugtassa meg a gyermekét, illetve kommunikáció által próbálja helyrehozni a kialakult helyzetet. A javulás időbe telik, de fontos, hogy végig támogassa és higgadt maradjon. Vannak gyermekek, akiknél az ölelés nem működik, viszont akkor is a legjobb megoldás a megnyugtató. Sőt az ölelés amiatt is nagyon jó, mert a gyermek a dühkitörések alkalmával veszélyes lehet önmagára és másokra is, de az átkarolás által meg tudja akadályozni a szülő, hogy még nagyobb baj történjen. Emellett még kiváló megoldásnak bizonyul, ha időt és teret ad a gyermeknek, hogy képes legyen visszanyerni a saját önkontrollját. Ebben a szituációban is fontos a nyugalom, és ilyenkor egyszerűen csak küldje be a szobájába. Ha látja, hogy senkit nem érdekel a haragja, akkor rövid időn

belül befejezi. Amint a szülő is lenyugodott menjen be hozzá és érdeklődjön, elmúlt-e a gyermek haragja. Ha elmúlt, akkor nyugodtan vonja be a családi életbe, ha nem, akkor csukja rá az ajtót, hogy több ideje legyen lenyugodni. (Alison Mackonochie, 2005, 55.o.)

Harag esetén ne jutalmazza a szülő a gyermeket, ne is szakítsa félbe, sőt hagyja, hogy viselje a viselkedése következményeit. Ha büntetésre kerül a sor, akkor a szülő megelőzően figyelmeztesse a kisgyermeket. De egyáltalán nem jó, ha csak bünteti vagy csak jutalmazza. Emiatt figyeljen rá, hogy mindkét következmény formát alkalmazza, viszont ügyeljen rá, hogy a jutalmazás legyen túlsúlyban.

Fontos, hogy tudassa a szülő, hogy rá más szabályok vonatkoznak, mint a gyermekére, melyeket mindenképp tartasson be. Nyugodtan használja a szabályok betartatására a határozottan kifejezett „nem” szót, valamint húzza meg a határvonalakat. Viszont kerülje a szülő a teljesíthetetlen követeléseket. Emellett elengedhetetlen a kompromisszum a szülő és a gyermek vágyai között. Meg kell tanítania, hogy az eltérő vágyaik, szabályaik ellenére a kapcsolatuk szeretetre épül.

Nagyon jó, ha a szülő minden este próbálja átbeszélni a gyermekével a történeteket nem csak a jó dolgokat belérvé, hanem a rosszakat is (pl.: harag). Kiderülhet a beszélgetés során, mi okozta az agressziót, és mi volt vele a célja. A probléma gyökere által már a szülő kap egy irányvonalat, hogy miért viselkedett így a gyermeke, valamint hogyan tudja majd orvosolni. Ekkor megoszthatja vele a viselkedése káros következményeit, illetve azt is, hogy a dühkitörések alkalmával saját maga alakítja a kontrollját. Fontos a mindennapos kommunikáció a rossz cselekedetokről is, hiszen ez által megelőzhető, hogy tetlegességig fajuljon az agresszió. Emellett a gyermeknek szüksége van arra, hogy a szülő jelezze felé a véleményét a magatartásáról. Elengedhetetlen, hogy a kommunikáció során a szülő is megnyíljon. (Pósa Róbert és P. András Katalin, 2002/4)

Szintén megfelelő megoldás, ha a szülő a saját akaratát érvényesíti, mely által az agresszort együttműködésre készíti. A gyermek így megérti a magatartása következményeit.

Lényeges a figyelem elterelés az agresszió csillapítása, megelőzése érdekében, mely legjobb formái a kommunikáció és a játék. (Christiane Olivier, 2004, 39-40.o.)

Ha mégis elfajulna a helyzet, akkor elsősorban a szülő próbálja megtalálni a kiváltó okot. Majd ahogy korábban már említettem fejezze ki gyermeke iránti szeretetét. Ezen felül a gyermek érdeklődési körétől függően adjon neki feladatokat (pl.: kisállat gondozása), vigye el sportolni, vagy végezzenek művészi tevékenységeket. Fontos, hogy ne agresszióval, megszegéssel, indulattal, vagy fizikai bántalmazással reagáljon a gyermek agresszív cselekedeteire, mert ez által növeli a frusztrált viselkedést. (Szilágyi István, 2009 tavasz, 34-35.o.)

Harmadsorban konkrét szituációk által mutatom be a megfelelő kezelési formákat, hasonlóan, mint a hibás szülői viselkedés ismertetése során.

Ha a szülők kapcsolata megromlik, akkor mindenképp törekedniük kell arra, hogy kulturáltan, békés módon váljanak el, ha lehet ne vitatkozzanak. Társadalmilag nagy szükség van ennek a javítására, mert nagyon kevés a problémamentes válás. De elsősorban a kapcsolatukat próbálják megmenteni, hiszen az esetek többségében menthető lenne. Ha szükséges vegyenek igénybe szakmai segítséget, hogy meg tudják oldani a problémáikat. Ebben a helyzetben bármi lesz a kapcsolat végkimenetele a gyermek szempontjából fontos, hogy a szülők ne a gyermek előtt veszekedjenek, viszont titkolni se próbálják, mert a gyermek megérzi. Kommunikáció által a korának megfelelően mondják el neki mi a helyzet közöttük, valamint azt, hogy mire számíthat. Mindenképp erősítsék meg, hogy ugyanúgy szeretik őt mindketten. Tudatoítsák vele, hogy a kialakult probléma nem az ő hibája. (Ranschburg Jenő, 2009, 152-159.o.)

A médiahasználat során elengedhetetlen, hogy valaki mellette legyen és elmagyarázza neki mi történik a képernyőn. A nem megfelelő tartalmak miatt fontos, hogy a szülő kezelje a távirányítót, mert ő arra a tartalomra kapcsol, ami a gyermek életkorának, erkölcsének megfelel. (Pósa Róbert és P. András Katalin, 2002/4, 16-18.o.)

Ha a szülő reakciója a fizikai bántalmazásig fajul, akkor elsőként kérjen bocsánatot a gyermekétől. Kommunikáció által értesse meg vele, hogy nem volt elfogadható a reakciója és többet nem fordul elő. (Alison Mackonochie, 2005, 49.o.)

Végül ismertetem, hogy pedagógusként, melyek a megfelelő kezelési módszerek agresszió esetén. Pedagógusként figyelni kell arra, hogy a gyermekkel és a szülővel is egyaránt jó kapcsolatot kell ápolnunk, hogy kialakuljon a bizalom. Ez által fel tudjuk ismerni a problémát, illetve meg tudjuk értetni kedvesen, empatikusan, segítőkészen a szülővel, hogy a gyermekének gondjai adódtak. Emellett elfogadónak, megértőnek kell lennünk a gyermekkel szemben, hogy ne érezze magát kirekesztettnek. Illetve nagy szükségük van a pozitív visszajelzésre, így a kisgyermek szeretve érzi magát, ez által az állapota is javul. Ezért nagyon fontos, hogy a kisgyermeknevelő fizikailag és érzelmileg egyaránt jelen legyen a csoport életében, hogy tudása, tapasztalatai által megfelelően nevelje a csoportjában lévő gyermekeket, felismerje az esetleges problémát és a gyermek számára megfelelően oldja meg azt. (Nyitrai Ágnes, 2015)

III. Vizsgálati anyag bemutatása

1. A vizsgálatom célja

A vizsgálatom célja az volt, hogy megtudjam mi által lehet agresszív egy óvodáskorú gyermek. Fő célom az volt, hogy ismeretet szerezzek arról, milyen jelek által veszi észre egy átlagos szülő, hogy agresszív a gyermeke. Amiatt választottam ezt a kutatási kérdést fő irányvonalnak, mert egy pedagógus a tapasztalatai, a tanulmányai, és a folyamatos tudásbővítése miatt könnyen észreveszi, ha egy gyermek nem a megszokott viselkedését produkálja, sőt egyből tudni fogja mit tanácsoljon a szülőnek, illetve hogyan próbálja enyhíteni a kisgyermek dühét. Ezzel szemben egy szülőnek hosszabb időbe telik mire felismeri, hogy a gyermek nem csak azért frusztrált, mert az adott napon valami rossz történt, hanem ez egy mindennapos, hosszabban elhúzódó folyamat.

Emellett tudni akartam, hogy hogyan tudja kezelni a helyzetet, hogy egyből tud helyesen cselekedni, vagy ő is követ el hibákat, főleg amiatt is, mert manapság nagyon elterjedt az interneten a „tökéletes édesanya” kép, és szinte mindenki próbálja beállítani magát úgy, mintha ő sosem hibázna a gyermeknevelés során. Ha rosszul is reagált, kíváncsi voltam fel meri e vállalni, hogy nem a megfelelő módszert választotta a probléma megoldására, vagy korábban elkövette e az adott hibás kezelési formát.

Érdekelt, hogy a helyzet felismerése után kért-e segítséget a gyermeket nevelő intézménytől, esetlegesen szakembertől. Ha igen milyen válaszokat kapott a probléma forrásaként, valamint milyen megoldási lehetőségeket ajánlottak számára. A pedagógusok egyből segítőkészek voltak, tudott velük együttműködni, vagy sem. Hiszen szülőként is fontos, hogy a pedagógus-szülő kapcsolat harmónikus legyen, közös érdekeik legyenek a gyermek kapcsán, valamint egymást segítsék a gyermek fejlődése érdekében.

A probléma megoldása érdekében milyen lépéseket, viselkedésformákat követ. Kell-e változtatnia a saját viselkedésén, nevelési módszerén vagy csak a gyermekkel kell több időt töltenie.

Végül pedig, ha eljutottak ezen az úton akkor sikeresnek vélte-e azt a módszert, amit ő alkalmazott, vagy teljesen más oldotta meg a problémát. Egyáltalán sikerült-e enyhíteni, megoldani az agresszív viselkedésformát?

2. A vizsgálati módszer bemutatása

A szakdolgozatom megírásához primer kutatási módszert választottam. Mélyinterjút készítettem, melyeket kulcsszavakkal, kulcsmodatokkal papírra jegyzetelve rögzítettem. Az interjú készítése előtt a főbb kérdéseket előre megírtam, de volt pár kérdés, mely a beszélgetés közben merült fel bennem és hasznosnak találtam a kutatásom felhasználásához. A mélyinterjú során főként zárt, pontosan megválaszolható kérdéseket tettem fel félig strukturált formában.

Az interjút a család közeli ismerőseivel készítettem. Az interjú alanyának kiválasztása során azért rá esett a választásom, mert beszélgetéseink során kiderült, hogy 4 éves gyermeke az utóbbi időszakban kirívóan agresszívvé vált. A család barátjaként korábban kialakított jó kapcsolat révén a felkérése nem okozott nehézséget és szívesen segített a kérdések megválaszolásában is. Ennek következtében előre megbeszéltünk egy időpontot, amikor elkészíthetem vele az interjút, melyhez időközben megfogalmaztam a kérdéseimet, valamint magamnak meghatároztam a fő irányvonalat melyen keresztül végre szeretném hajtani a mélyinterjút. Az interjú 40-45 percet vett igénybe, mely az interjúalany otthonában zajlott. A beszélgetés mindkettőnk számára gördülékenyen ment, nem érezte egyikünk sem kényszerűnek az érzékeny kérdések, válaszok ellenére sem.

A mélyinterjú során minden kérdésemre választ kaptam, mely által el tudtam készíteni az interjú elemzését, valamint meg tudtam válaszolni a bennem felmerülő kérdésköröket a témával kapcsolatban.

3. A mélyinterjú kiértékelése

a) Demográfiai adatok

Elsősorban általános információkat szeretnék ismertetni az interjúalanyról, melyeket a korábbi ismertség következtében nem tettem fel az interjú során kérdésként. Ez által egy kicsit részletesebb képet kapunk az interjúalany életkoráról, lakóhelyéről, tanulmányairól, családi környezetéről, valamint egy-két személyiségjegyről.

A vizsgált szülő életkorát ismerve a 30-35 éves korosztályba tartozik, mely a vizsgálat szempontjából egy érett szülőt tár elénk, aki valószínűleg készült az anyaságra.

Kevésbé fontos ismerv a lakóhelye, de azért ezt a szempontot is fontosnak tartva ismertetem, hogy a vizsgált személy vidéki nagyfaluban él családjával.

Tanulmányait tekintve főiskolai tanulmányokat végzett gazdasági ágazaton. Sokáig ebben az szakágban dolgozott, de kb. 2-3 éve elvégzett egy műkörmös tanfolyamot, melyben jelenleg dolgozik is.

A családi környezetét figyelembe véve elmondható, hogy házasságban élő, 4 fős családnak a tagja. A családban 1 fiú, és egy lány gyermeket nevel közösen a férjével. Szülőként mindkettejük számára fontos a család. Ez a tényező az egyik legfontosabb a vizsgálat szempontjából, hiszen az agresszió kialakulásának a gyökere az esetek jelentős számában a családban keresendő.

A másik legfontosabb szempont a szülő személyisége, nevelési stílusa. A vizsgálati alany extrovertált, kedves, általában jókedvű, valamint családcentrikus. Nevelése alatt számomra a legszembetűnőbb a gyermekei iránti szeretete, odaadása, a közös idő minőségi kihasználása. Gyermekeivel szemben elfogadó, kiegyensúlyozott, boldog, de szükség esetén szigorú. Nevelése során gyakori a jutalmazás, hiszen fontosnak tartja, hogyha egy-egy feladatot elvégeznek, akkor elismerje munkájukat. A jutalmazás az esetek többségében nem tárgybeli, hanem egy-egy közös élmény (pl.: közös játék). Véleményem alapján összeségében jó szülő.

b) Kutatási kérdések megválaszolása

A vizsgálatom során kiderült, hogy a gyermek agresszív megnyilvánulásait a szülők közötti konfliktus, váláshoz közeli helyzet okozta. A szakirodalmak, és a tanulmányaim által szerzett tudásom alapján ebben a helyzetben jól megfigyelhető, hogy hiába tűnik úgy a szülőknek, hogy a gyermekük az adott időszakban nem érzékelte a szülők közti válsághelyzetet, később viszont mégis felszínre került. Amely az elmondott információk alapján a gyermek életében agresszió formájában nyilvánult meg.

Milyen jelek által vette észre a szülő, hogy agresszív a gyermeke?

A szülő elmondása alapján szinte már minden élethelyzetben megjelent az agresszív viselkedés, mely csapkodás, dobálozás, kiabálás vagy megsértődés formájában jelentkezett. Emellett az agresszió nem csak otthoni környezetben nyilvánult meg nála, hanem a nagyszülőknél, illetve a gyermeket nevelő intézményben is. Sőt az óvodapedagógus története alapján az óvodában már rongálni is elkezdett dühében a kisgyermek. Az édesanyjának az említett viselkedési jegyek által tűnt fel, hogy nem csak egy vagy két rossz nappal van szó a gyermek életében, hanem már hetek óta húzódott a kialakult helyzet.

Az első kérdésemre ez által meg is kaptam a választ, hiszen a gyermek a normális viselkedési formától eltérően egyértelműen agresszív magatartást mutatott (pl.: csapkodás). A kisgyer-

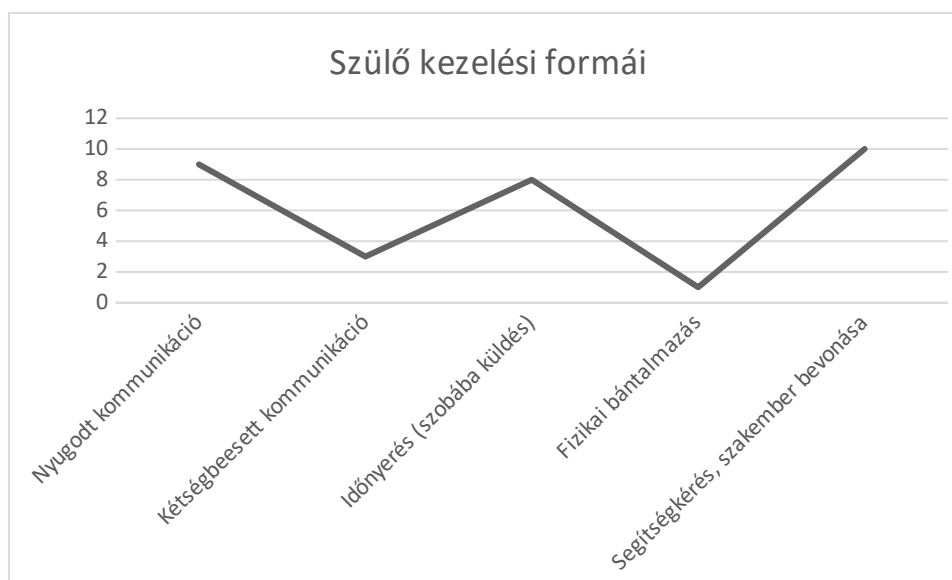
mek viselkedésében pozitívként vélem felfedezni, hogy a haragját tárgyakon vezette le. Hiszen sokkal rosszabb lett volna a helyzet, ha a szülei, kistestvére, pedagógusai, vagy a társai felé irányulnak a támadások. Ez köszönhető a gyermek habitusának is, de szerintem, ha az édesanya nem ismeri fel ilyen korán a szituációt, akkor tovább is fajulhatott volna. Meglepő volt számomra, hogy a szülő viszonylag hamar tudatosította magában, hogy a gyermeke részéről ez nem megfelelő viselkedés. Viszont megdöbbenő volt számomra, hogy a pedagógusok nem említették az édesanya számára az agresszív magatartást, amíg az rongálásig nem fajult.

Hogyan kezelte a helyzetet?

A vizsgálati alany a dühkitöréseket elsősorban szép szavakkal próbálta orvosolni, de elmondása alapján egyszer sem járt sikerrel. Az agresszív helyzetek sűrűsödésével már igyekezett határozottabban fellépni, de sajnos ez sem érte el a kívánt eredményt. Ahogy telt az idő egyre dühösebben, és egyre kétségbeesettebben reagálta le a helyzeteket. Ezt követően a szavak helyett próbálta büntetéssel csökkenteni az agresszív tendenciát a gyermek szobájába zavarása által, de még ez sem vezetett el a megoldáshoz. Végso elkeseredésében ő és a férje is a fizikai bántalmazásig jutottak. Az édesanya szavaiból leszűrhető, hogy mindketten megbánták, hogy a tehetetlenségük által idáig fajult a viselkedésük. Emiatt is tettem fel a kérdést az interjú során, hogy támogatja-e a fizikai bántalmazást, de elmondása alapján teljes mértékben ellenzi. A fizikai bántalmazás után a kisgyermeket a szobájába zavarta, amikor egy apró javulást vélt felfedezni, mert gyermeke a büntetés során iskolai előkészítő feladatokat kezdett végezni, mely által megnyugodott. De ekkor már annyira elfajultnak érezte a helyzetet, hogy felkeresett egy szakembert.

A szülő viselkedését úgy vélem emberként nincs jogom megítélni, de a szakirodalmak által szerzett tudás függvényében értékelhetem. Az olvasottak alapján az interjúalany a helyzet kialakulásának az elején jól kezelte a gyermeke dühkitöréseit, hiszen próbálta higgadtan, kommunikáció által megnyugtatni a gyermekét. A történések előrehaladtával egyre jobban vesztette el az irányítást, és egyre hibásabb kezelési formákat alkalmazott a gyermek viselkedése során. Hiszen a kétségbeesett kommunikáció nem hatásos egy dühroham esetén. Viszont még ekkor is voltak megfelelő kezelési módszerei, mert volt eset, hogy a gyermekét a szobájába zavarta, hogy ott tombolja ki magát. Végül mégis odáig fajult a helyzet, hogy a szülők bár külön-külön, de eljutottak a fizikai bántalmazásig, ami az olvasmányaim alapján talán az egyik legrosszabb kezelési forma. Következtében újra megtörtént az időnyerés, mint megoldás, ami jelen esetben pozitív irányba vitte a kisgyermek viselkedését. Ahogy említettem is az

olvasottak alapján ez egy megfelelő módszer, melynek jelen esetben jó eredménye is volt, ami alátámasztja, hogy valóban működik a módszer. A javulás ellenére mégis felkerestek egy gyermekpszichológust, amely a lehető legjobb megoldás volt részéről, hiszen a szakember feltárja a probléma gyökerét, és szaktudásának köszönhetően képes javaslatokat tenni a probléma helyrehozatalára.

1. ábra Szülő kezelési formái, Forrás: Saját szerkesztés a vizsgálat eredménye alapján

A szülő kezelési formáit az általam készített diagram segítségével összegezném. Véleményem szerint a reakciói eléggé hullámzóak voltak a kialakult helyzet során, mely jól látható a diagrammon. Egy 0-10-ig tartó skálán értékeltem az adott megoldási módszer megfelelősége alapján. A 0 a hibás kezelést mutatja, a 10 pedig a megfelelő reakciót. A szakirodalmi háttér alapján próbáltam rangsorolni az agresszióra adott válaszokat a szülő részéről. A fizikai bántalmazás volt ez alapján a legrosszabb, mely a rangsorolás alapján csak 1-esre tudtam értékelni, utána a kétségbeesett kommunikáció következik, mely a 3-as besorolást kapta. A következő reakciók már a megfelelő kezelési formába sorolnám, így az időnyerés a 8-as, a nyugodt kommunikáció a 9-es, a szakember bevonása pedig a 10-es rangsorolást eredményezte. Sok esetben az emberek félnek segítséget kérni, akár saját magukról, akár a gyermekekről van szó, mert van egy olyan régi berögződés, hogy „ha pszichologushoz jársz, akkor bolond vagy”. Évről évre ez a tendencia javul és egyre több szülő mer segítséget bevonni, ha a gyermekénél problémás viselkedést tapasztal. Hiszen tehetné azt, hogy próbálkozik jobb, vagy rosszabb módszerekkel, de nem biztos, hogy eredményt ér el, és a probléma megoldása helyett csak

rontja a helyzetet. De egy szakember könnyen rávilágít az agresszió gyökerére, és emellé még nagyon jó tanácsokkal tud ellátni a helyzet helyreállítása kapcsán.

Kért segítséget a probléma kezelése kapcsán? Kapott is segítséget?

Megdöbbenő volt számomra, hogy anélkül, hogy ezt a kérdést feltettem volna a szülőnek választ is kaptam rá. Hiszen 2 alkalommal is kért segítséget, először az óvodapedagógustól, a későbbiekben pedig egy gyermekpszichológustól.

Az óvodapedagógus részéről nem nevezhető segítségnyújtásnak, amit tett. Az anyuka szavaiból, hanglejtéséből is ezt szűrtem le, emiatt is nem tettem fel neki további kérdéseket a témakörrel kapcsolatban. A tanulmányaim alatt sok időt fordítottak arra, hogy megtanítsák mennyire fontos a szülő-pedagógus közötti kapcsolat kialakítása. Mivel mindkettjük célja, hogy a gyermek megfelelően fejlődjön, problémamentes légkörben nevelkedjen, boldog, valamint kiegyensúlyozott legyen. Melynek alapja, hogy a szülő közvetíteni tudja gyermeke szokásait, igényeit, szükségleteit, nagymértékben segítve ezzel a pedagógust a kisgyermek ismeretén alapuló differenciált, egyéni bánásmód kialakításában. A pedagógus pedig, mint szakember, szaktudásával, tapasztalataival tudja segíteni a szülőt gyermeke nevelésében.

Amit az interjúból vonatkoztathatunk, hogy az agresszív gyermek édesanyja segítséget kért a helyzet kapcsán, hiszen az óvodában már rongálásig fajult a gyermek viselkedése. Az óvodapedagógus pedig csak azt a választ adta, hogy büntesse meg a gyermekét. Az általam olvasott szakirodalmak alapján egy jó megoldási módszert mondott, viszont ahogy korábban is ismertettem a büntetés nem a legjobb megoldás az agresszió hosszabb távú csökkentésére, hanem csak rövid időre oldja meg a dühkitörést. Számomra leendő pedagógusként megdöbbenő ez a reakció, hiszen szakemberként sokkal jobb kezelési módszert kellett volna javasolnia. Emellett egy fogadóórához, vagy szülőcsoportos beszélgetéshez hasonló formában egy egyéni beszélgetést is javasolhatott volna, ahol a szülővel hosszabban ki tudja beszélni a gyermek viselkedését, valamint annak kezelését. Szerintem a gyermek reggeli hozatalakor, vagy délutáni hazavitelekor nincs elég idő a nehéz helyzetek megbeszélésére, esetleges tanácsok adására. Tehát a meglátásom szerint a szülő a segítségkérésre nem kapott valóban segítséget.

A mélyinterjú során kiderül, hogy az interjúalany a pedagóguson kívül egy szakembert is felkeresett. A gyermekpszichológus a kezelés során az első 2 alkalommal az édesanyját hívta 1-1 órás beszélgetésre. A vizsgálat során pszichológus kérte a szülőt, hogy mondja el mikor, hogyan alakult ki az agresszív viselkedés a kisgyermeknél, valamint a családi helyzetüket kellett ismertetnie. A harmadik, negyedik alkalommal a gyermekét kellett elvinnie hozzá. A

gyermekkel történő vizsgálatok is 1-1 órát fedtek le. A szülő elmondása alapján kevés információt osztott meg vele a szakember, mivel a gyermek korától függetlenül ez egy bizalmas beszélgetés. Viszont azt ismertette vele, hogy készítetett vele egy családrajzot. Az interjú során kiderült, hogy a gyermekre pozitív hatással voltak a pszichológusnál tett látogatások, hiszen jó véleményrel volt a szakemberről, valamint mindkét alkalommal jókedvvel távozott tőle. Az utolsó beszélgetés során gyermekük nélkül mindkét szülőnek jelen kellett lennie a gyermekpszichológusnál. Ekkor osztotta meg velük a pszichológus, hogy a párkapcsolatukban lévő válsághelyzet okozta az agressziót.

Korábban nem tudtam elképzelni hogyan is zajlik egy gyermekpszichológiai kezelés, de az interjú által kisebb betekintést nyerhettem. Ez által körvonalazódott számomra, hogy a szakember a szülő kérésére segítséggel válaszolt. Nem sok információt tudhattam meg a kisgyermek vizsgálatát illetően, ezért csak a családrajz, valamint a gyermek jókedve alapján tudom elemezni a helyzetet. Tanulmányaim során előjött a családrajz elemzés témaköre, így tudom, hogy nagyon sok információ kinyerhető egy-egy gyermekrajzból. A családrajz esetén pedig rengeteg információ kiderül a család helyzetéről, a gyermek viszonyulásáról szüleihez, testvéreihez, vagy önmagához. Tehát laikusként úgy vélem ez egy nagyon jó módszer a probléma gyökerének feltárásához. A vizsgálat során az édesanya behívásától kezdődően, a gyermek kezeléséig a szakember a probléma gyökerét próbálta felkutatni. Számomra teljesen érthető, hogy elsőként a szülőt hívta elbeszélgetésre, hiszen ahogy a szakirodalmak is mutatták az agresszió gyökere az esetek túlnyomó részében a családban keresendő. A további kezelése során viszont a kisgyermek megismerése által bizonyosítani tudta, hogy valóban a családban eredeteztethető a folyamatos dühkitörés. Végül megkapta az eredményt, melyet egy utolsó 1 órás beszélgetés keretein belül ismertetett a szülőkkel, valamint megoldási javaslatokat tett a probléma kezelésére.

A válasz, hogy igen a szülő kért segítséget. Az első esetben a tényleges segítségnyújtás helyett egy tanácsot kapott a pedagógustól. A második esetenél a szakember munkát belefektetve feltárta a nehéz helyzet gyökerét, melyhez megfelelő kezelési formákat is ismertetett az elkecseregetett szülőkkel. Emellé biztosra veszem, hogy a gyermekre is jó hatással voltak a kezeléseik, és előrelendítette őt az agresszív tendencia csökkenésében.

Milyen megoldási lehetőségeket kapott? Alkalmazza őket, vagy másként oldja meg a problémát?

A szülő elmondása alapján a szakember azt javasolta, hogy próbálják elkerülni a frusztrációt okozható szituációkat, próbáljanak minél kevesebbet kiabálni, valamint őrizték meg a nyu-

galmukat az agresszív viselkedés során. Hiszen ha a szülő meg tudja őrizni a nyugalma, akkor a gyermek is meg fogja tanulni hogyan tudja kontrollálni magát. Kommunikáció által tudatosítják a gyermekben, hogy a viselkedése nem helyes, de ők ettől függetlenül szeretik őt.

Az interjúalany elmondása alapján a szakember javaslatait megfogadta. Elég rövid idő telt el a pszichológus kezelése és az interjúm készítése között. Ezért még csak próbálják kialakítani a megfelelő kezelési formákat, de már egyre jobban megy számukra a szakember javaslata. Emellett megemlítette, hogy a gyermeke sportolni kezdett már a vizsgálat ideje alatt.

A tanulmányaim, valamint az olvasmányaim által biztosan állíthatom, hogy a szakember nagyon jó megoldási módszereket javasolt az édesanya számára. Hiszen a nyugodt reakció által a gyermekben nem keletkezik még nagyobb frusztráció, így ő is könnyebben le tud nyugodni egy-egy dühkitörés alkalmával. Kiemelném az alábbi mondatot a szülő részéről: „De megfigyeltem, hogyha én is kevésbé vagyok dühös, frusztrált, akkor a kisfiamnál is kevésbé jelentkeznek ezek a viselkedések.”, mely abból a szempontból fontos, hogy a szülő egy mintát nyújt a gyermeke felé. A gyermek utánzás által a szülő viselkedési formáit sajátítja el, amelyek a jó viselkedésjegyeken kívül a rosszakra is érvényesül. Tehát, ha a gyermek a szülőt egy nehéz helyzetben nyugodtnak látja, akkor idővel ő is el fogja sajátítani ezt a magatartást, és agresszív tendencia idővel csökkenni fog nála.

A kommunikáció az egyik legjobb megoldás a gyermek agresszív viselkedésére, mivel ez által tudja tudatosítani benne mennyire nem volt szép a reakciója. Tud viselkedésmintákat javasolni, mely által javíthatja a magatartását. Tisztázni tudja vele, hogy ő saját maga alakítja ki az önkontrollját. Sőt ha olyan a kialakult helyzet a gyermek figyelmét is el tudja terelni az agressziójáról. Emellett a kitalált meséket is a kommunikációhoz sorolnám, mert ha a szülő az adott szituációhoz kapcsolódóan sző egy történetet, akkor a gyermek könnyebben megérti a tettei következményét.

Nagyon jó ötletnek bizonyul a szülő részéről, hogy a gyermeket beíratta sportfoglalkozásra, hiszen a sport sokat segít frusztráció levezetésében. Emellett a közösségbe való beilleszkedését is segíti.

Ahogy a szakember is javasolta nyugtassa meg a gyermeket, hogy bármilyen rosszul is cselekszik ők szeretni fogják. Véleményem szerint ez a gyermeknevelés egyik alapja, hogy feltétel nélkül szeresse egy szülő a gyermekét. Ezt a tényt szakdolgozatom elején Harry Harlow kísérletével alátámasztottam, mely bebizonyítja, hogy a gyermek szükségletei kielégítésénél sokkal fontosabb, hogy a szülő szeresse őt.

A kutatási kérdés összegzését az alábbi táblázat segítségével fejteném ki.

Hibás kezelési formák	Megfelelő kezelési formák
Kétségbeesett kommunikáció	Nyugodt kommunikáció
Büntetés	Időnyerés
Fizikai bántalmazás	Szakember bevonása; probléma gyökerének felkutatása
Segítségnyújtás elmulasztása	Higgadt reakció
Nem rendszeres kommunikáció	Rendszeres kommunikáció
Pedagógus együttműködésének a hiánya	Sport

3. táblázat Agresszió kezelési formái

Forrás: Saját szerkesztés a vizsgálat eredménye alapján

Összességében úgy gondolom, hogy a szülő a szakember bevonása előtt is alkalmazott megfelelő kezelési formákat, de tapasztalat, szaktudás nélkül nem lehetett biztos abban, hogy a reakciója hosszútávon működni fog. A táblázatban a szülő megoldási módszereit különböztetem meg hibás és megfelelő szempontok szerint, melyek valamilyen szinten lefedik a szakember megoldási javaslatait is. Emellett a táblázatban megjelennek a pedagógus kezelési formái is. Azért tartottam fontosnak beilleszteni az óvodapedagógus módszereit is, mert a gyermek viselkedése szempontjából elengedhetetlen a szülő-pedagógus közötti partneri kapcsolat, így annak a hiánya, vagy a nem megfelelő szaktudás átadása hatással lehet a kisgyermek viselkedésére.

Véleményem szerint a pedagógus reagálási módjai a hibás kezelési formák közé sorolhatók. Bár korábban azt a következtetést vontam le, hogy a büntetés valamilyen szinten a megfelelő kezelési formák közé tartozik a többi megoldás mellett inkább a negatívumok közé rangsorolható. Nem tartom megfelelőnek, hogy a szülő segítségkérésére csak egy tanácsot adott,

ahelyett, hogy egy komolyabb beszélgetés keretein belül felmérte volna szaktudásának eleget téve a helyzetet, valamint helyes, bővebben kifejtett tanácsot adott volna. Ez által számomra a szituációt tekintve nem volt meg a szülő és a pedagógus közötti együttműködés.

A szülő viselkedése, ahogy fentebb említettem eléggé hullámzó, mégis ha jobban megfigyelem a kezelési tevékenységeit, akkor több pozitívumot vélek felfedezni, mint negatívumot. Még a kétségbeesett kommunikáció annyira nem is rossz reakció, viszont a fizikai bántalmazás eléggé kiüti a mércét. Ehhez szeretném kiemelni a szülő válaszát arra a kérdésemre, hogy támogatja-e a fizikai bántalmazást: „Egyáltalán nem, sőt az előbb említett helyzetek kivételével sem én, sem a férjem nem alkalmaztuk korábban. Nyilván voltak már rosszak a gyerekek, de soha nem volt még ilyen helyzetben részünk, mint akkor. Utólag úgy érzem mindkettőnk a rengeteg felgyülemlett stressz, és a kétségbeesés vezérelt abban a pillanatban, hiszen már egyre elviselhetetlenebb volt a helyzet és mindkettőnk számára új volt, hogy így viselkedik a gyermekünk.”. A válasz nagyon biztató, hogy a szülő kezelési formáinak ez nem tükrözi a mindennapjait. Emellett még a hibás megoldási lehetőségek közé soroltam a rendszeres kommunikáció hiányát, mely a szakember javaslata által javuló tendenciát mutat. Ezen felül, ahogy korábban is említettem a nyugodt kommunikáció, az időnyerés, a szakember felkeresése szintén a megfelelő reakciók közé tartozik. Végül a szakember segítségével a rendszeres kommunikáció is bekerült a megoldási lehetőségek köze, valamint a szülő nagyon jól felismerte, hogy a sport is megoldhatja a kisgyermek frusztrációját.

Sikeresnek bizonyultak a kezelési módszerek?

A mélyinterjú során a szülő elmondta, hogy még nagyon rövid idő telt el ahhoz, hogy egyértelműen ki tudja jelenteni a módszer sikerességét. Viszont véleménye szerint idővel sikerek lesznek az elsajátított viselkedési formák.

A szakirodalmi háttér által az édesanya módszerei idővel elérik a kívánt hatást. Ha képes lesz megtartani a mindennapokban a pszichológus tanácsait, akkor gyermeke agressziója az idő előrehaladtával csökkenni fog.

c) Kutatás összefoglalása

A mélyinterjú kutatásom alapján elmondható, hogy a megkérdezett szülő az agresszív viselkedésgyegyeket viszonylag korán felismerte a gyermeke magatartásában. Hiszen az agresszív viselkedés legalapvetőbb formáiban nyilvánult meg a gyermek mindennapjaiban (pl.: dobálózás). Az interjúalany a gyermeke agresszióját eléggé változóan kezelte, megfigyelhe-

tőek voltak hibás és megfelelő kezelési formák is egyaránt. Viszont még a szakemberi segítség előtt is mutatkoztak megfelelő reakciók.

Leendő pedagógusként kicsit elkésztő volt nekem, hogy mikor a szülő segítségért fordult az óvodapedagógushoz, akkor ő szimplán csak egy szokásos válaszformát adott, hogy a büntetéssel kezeljék a helyzetet.

Számomra megdöbbentő volt, hogy a pedagógustól kért segítségnyújtás után volt bátorsága felkeresni egy szakembert látván, hogy a helyzet egyre jobban kifog rajta. A szakember a vizsgálat során nagyon jól feltárta a gyermek agressziójának az eredetét, mely által sikeresnek bizonyuló kezelési formákat tudott tanácsolni a szülőknek.

A szülő a szakember javaslatait az első perctől megfogadta, és próbálta elsajátítani a megfelelő viselkedési formákat a gyermeke fejlődése érdekében. Szimpatikusnak vélem, hogy nem próbálta beállítani úgy a helyzetet, mintha már tökéletesen végezné a tanácsolt viselkedési sémákat, hanem őszintén felvállalta, hogy még neki is tanulnia kell az alkalmazását.

Végül az elsajátítás alatt lévő minták sikeresnek bizonyulnak, melyet biztosra nem állíthatunk az idő rövideje miatt.

Úgy vélem az interjú során hiteles, illetve releváns válaszok érkeztek.

IV. Összegzés

Tanulmányaim során mindig is foglalkoztattak a gyermekeknél kialakult nehéz helyzetek. Emellett egyre többet hallani, hogy a mai gyermekek nagyon kezelhetetlenek. Sokszor láttam én is az utcán, a boltokban, néha a gyakorlatom során is, hogy a gyermekek agresszíven viselkedtek. Kíváncsi voltam, hogy mi okozhatja náluk ezt a fajta viselkedést. Felmerült bennem a kérdés, hogy tényleg a szülők rontják el? Ezek által rájöttem, hogy a kisgyermekkor problémák esetén leendő kisgyermeknevelőként, szülőként hatalmas szerepem van a helyzet felismerésében, megoldásában, és sokszor az én nem megfelelő nevelési, problémakezelési módszerem is vezethet agresszióhoz.

A kutatási témakörömhöz leginkább illeszkedő módszernek a mélyinterjút találtam. A kutatási alanyomnak a család közeli barátját választottam, mivel kiderült, hogy a gyermeke viselkedése agresszívvá vált. A felkeresése során örömmel vállalta az interjú elkészítését. Az interjúalany kiválasztása után 11 kérdést jegyzeteltem fel magamnak, mely az interjú során 2 kérdéssel bővült. Végül egy előre egyeztetett időpontban a szülő otthonában elvégeztem a mélyinterjút.

A kutatásom kiértékelése során voltak számomra meglepő tények, mint például a pedagógus nem teljesmértékű együttműködése a szülővel, mivel azt gondoltam ilyen esetekben mindig támogatják egymást. Viszont nagyon pozitív élmény volt számomra, hogy a szülő a probléma megoldása érdekében felkeresett egy szakembert. Amiatt volt váratlan, hogy hiába egyre elfogadottabb a pszichológus, mégis sok az előítélet vele kapcsolatban a mai napig. Érdekesnek bizonyult, hogy a szülő válaszai által betekintést nyerhettem a vizsgálati folyamatba, hiszen pedagógusként sokat tanulhattam belőle, hogy egy szakember milyen folyamat által derít fényt a problémára. Jó volt tapasztalni, hogy a szülő megfogadta a tanácsokat és alkalmazta is a gyermekén a megfelelő kezelési módszereket, melyek az eddigiek során sikeresnek bizonyultak.

Érdemes lenne az eddigieknél nagyobb, akár főváros szintű kutatás során felmérni a nulla négy év közötti gyermekek agresszív viselkedési formáit, valamint a szülők kezelési módszereit. Érdekesítő eredmények születhetnének, hogy a különböző családok hogyan kezelik az agresszív helyzetet.

Problémás helyzetek, illetve gyermekek mindig is lesznek, ezért fontos, hogy szülőként és kisgyermeknevelőként is egyaránt folyamatosan kutassak a témában, hogy megfelelően tudjam kezelni az agresszív szituációkat.

A mélyinterjúk kutatásom eredményei alapján a vizsgált interjúalany gyermekének agresszióval kapcsolatos viselkedése, valamint a szülő kezelési módszerei a szakirodalomban olvasottakkal sok esetben egyezik.

A szakdolgozatom írása előtt felmerült kérdésekre választ kaptam.

V. Irodalomjegyzék

- Alison Mackonochie (2005): A kisgyermek dührohamai és egyéb rossz viselkedési formák, Hajja & Fiai Könyvkiadó, Debrecen, (26.-29.oldal, 48.-62.oldal, 70-75.oldal)
- Christiane Olivier (2004): Az agresszív gyermek és a szülők, PONT Kiadó, Budapest, (7-15. oldal, 29-41.oldal)
- Christiane Olivier: Mi szüljük az erőszakot?, In: fordulópont 4.évf. 18.sz. (2002/4), (5-20. oldal)
- Dr. James Dobson (1994): Az akaratos gyerek, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, (16.-47.oldal, 58-70.oldal, 116.-132.oldal)
- Jesper Juul (2015): Gyerekkori Agresszió, Móra Könyvkiadó, Budapest, (31.-99.oldal, 123.-135.oldal)
- Joachim Rumpf (2004): Hogyan bánjunk az agresszív gyerekkel?, Akkord Kiadó, Budapest, (7-99.oldal)
- N. Kollár Katalin és Szabó Éva (2004): Pszichológia pedagógusoknak, Osiris Kiadó, Budapest, (93.o.)
- Nyitrai Ágnes (szerk., 2015): Szemelvények a kisgyermeknevelés köréből 2., Dombóvári Szecsox Nyomda Kft., (145.-175.oldal)
- Po Bronson és Ashley Merryman (2014): Amit rosszul tudunk a gyerekekről, Kulcslyuk Kiadó, Budapest
- Pósa Róbert és P. András Katalin: Kortünet vagy kórtünet?, In.: fordulópont 4.évf. 18.sz. (2002/4), (21-30.oldal)
- Ranschburg Jenő (1977): Félelem, harag, agresszió, Tankönyvkiadó, Budapest, (90.-149. oldal)
- Ranschburg Jenő (2009): Nyugtalan gyerekek, Saxum Kiadó, Kaposvár (141.-161.oldal)
- Dr. Ross Campell, Dr. Carole Sanderson Streeter (1996): Dühöngő ifjak, Harmat Kiadói Alapítvány, Budapest
- Szávai Ilona: Mindennapi agresszió?, In: fordulópont 4.évf. 18.sz. (2002/4), (3-4.oldal)
- Szilágyi István: Az agresszió kezelésének pedagógiai lehetőségei, In: Magiszter 7.évf. 1.sz. (2009 tavasz), (32-40.oldal)
- Vajda Zsuzsanna és Kósa Éva (2005): Neveléslélektan, Osiris Kiadó, Budapest, (131-136.o.)
- Vekerdy Tamás (2011): Érzelmi biztonság, Kulcslyuk Kiadó, Budapest, (51.-84.oldal)
- Vekerdy Tamás (2013): Jól szeretni, Kulcslyuk Kiadó, Budapest, (103.-113.oldal, 165.-191.oldal)

VI. Mellékletek

Mélyinterjú (2024.09.19.)

Az interjú 2024.09.19-én zajlott előzetes megbeszélés alapján, mely 40-45 percet vett igénybe a kérdésekre adott hosszabb válaszok, illetve a jegyzetelésnek köszönhetően. Kizárólagosan saját felhasználás céljára készítettem el az interjút. (A kisfiú jogainak, adatainak védelmében a gyermek, kisfiú, kisfiam megnevezéseket használom a keresztnév helyett.)

Hány éves a kisfiad?

2024 márciusában töltötte a 4. életévét.

Tervezett gyermek volt?

Igen, a férjemmel már terveztük a babaprojektet, amikor a kisfiam megfogant.

Volt-e bármilyen komplikáció, nehézség a szülés előtti, alatti, illetve utáni időszakban?

A terhességem teljesen normálisan zajlott, az első pár hónapban előforduló rosszulletek kivételével. A 9 hónap alatt a normálisnak mondható nehézségeken kívül nem volt semmilyen nagyobb probléma, esetleg komplikáció.

A szülés folyamata természetes úton zajlott. Igazából itt is minden rendben történt.

A szülés utáni időszakban jelentkezett nálam a szülés utáni depresszió mind a fiamnál, mind az utána született kislányomnál. De mindkét szülésem után hamar összeszedtem magamat lelkileg a férjem, valamint a családom szeretetének, segítségének köszönhetően. Emellett csak a normálisnak mondható nehézségek fordultak elő, mint amely bármelyik elsőszülött gyermek gondozásánál, nevelésénél előfordulhatnak.

A gyermeknek voltak-e agresszív megnyilvánulásai új élethelyzetekben? (pl.: kistestvér érkezése, intézménybe kerülés, vagy költözés során)

Visszagondolva egyik eseménynél sem voltak a gyermeknek agresszív megnyilvánulásai, sem olyan viselkedési formái melyekre azt mondanám, hogy hasonlítottak egy enyhébb agresszióra.

A kishúga születésére előre felkészítettük, nagyon sokat meséltünk róla, és próbáltuk megmutatni a hugit hogyan mozog a pocakomban. Nagyon várta az érkezését és a mai

napig nagyon jó viszony van közöttük, jelenleg együtt is alszanak éjszakánként. Persze náluk is megvannak a kisebb-nagyobb testvéri konfliktusok, de ezeket normálisnak tartom.

Óvodába 3 éves korában írtattuk, a beszoktatás során nem volt semmilyen probléma. Hamar elfogadta óvónőit és társait. Könnyen beilleszkedett az óvodai közösségbe. Hamar megszokta az ott kialakult napirendet, szabályokat.

Költözés során is könnyen elfogadta a változást, nagyszülei sem hiányoznak neki, hiszen majdnem naponta találkozunk velük így is a kis távolságnak köszönhetően.

Mikor kezdődtek a gyermek agresszív megnyilvánulásai?

Körülbelül 1,5-2 hónapja kezdett agresszívvé válni.

Milyen viselkedési formákban nyilvánul meg az agressziója?

Bármilyen élethelyzet ki tudja belőle hozni az agressziót. Ha nem sikerül neki egyből kirakni a legót, akkor egyből elkezd csapkodni, dobálózni. Ha bármi olyat mondok neki, ami neki nem tetszik, akkor kiabál, duzzog, szintén csapkod. Tehát ilyen dolgokra gondolj. Lassan már minden olyan dolog kiváltja belőle, ami nem tetszik neki, vagy nem úgy történik, ahogyan ő szeretné.

E viselkedési formák csak otthon fordulnak elő, vagy máshol is? (pl.: nagyszülőknél, óvodában, közterületen, boltokban, stb.)

Otthon, az óvodában, a nagyszülőknél egyaránt előfordul, hogy agresszív lesz.

Körülbelül 4-5 hete mentem érte az óvodába és az óvónő azzal fogadott, hogy a fiam összetörte az építőkockákat tároló kincsesláda alakú tároló dobozt, mert megint agresszívvé vált. Természetesen elnézést kértem, és másnapra vittem is helyette egy új tároló dobozt. Emellett próbáltam tőlük segítséget kérni hogyan oldhatnám a gyerekkel kapcsolatos problémát. Azt a javaslatot kaptam, hogy büntessem meg, amikor dühös.

A nagyszülőknél általában akkor vált erőszakossá, amikor az egész család ott tartózkodott, ha csak a húgával volt a nagyszülőknél, akkor általában rendben voltak a dolgok.

Hogyan próbáltad/próbálsz kezelni az agresszív megnyilvánulásait?

Az első pár dühkitörésnél megpróbáltam szép szavakkal megnyugtatni, de ez nem hatott rá. Mikor egyre gyakrabban előfordult ez a fajta viselkedés, akkor egyre határozottabban, később egyre dühösebben, és kétségbeesetten szóltam rá. Később volt olyan,

hogy büntetésként a szobájába küldtem. Aztán az egyre jobban bennem gyülemelő düh, tehetetlenség által egyszer fakanállal elvertem, sőt volt, hogy az apját is annyira felhúztam, hogy ő lekevert neki egy pofont. Egyik büntetés által sem szenvedett el sérülést, nehogy azt gondold, hogy mi így oldjuk meg a helyzeteket, csak már nem tudtunk mit tenni. De az elverés után egy pozitív megoldási módszert véltem felfedezni miután a szobájába küldtem. Nekiállt iskola előkészítő feladatokat csinálni miközben büntetésben volt és ez megnyugtatta, melyet meg is osztott velem, így azt gondoltam, hogy ez talán megoldás lehet a problémára. Végül mégis úgy döntöttem, hogy szakember segítségét kértem. Egy nagyon jó ismerősöm megadta egy gyermekpszichológus elérhetőségét, és én azt gondoltam miért ne. Ha nem próbálom meg, akkor sosem tudom meg, hogy segített volna vagy sem, úgyhogy felvettem vele a kapcsolatot.

Támogatod a fizikai bántalmazást, mint megoldás?

Egyáltalán nem, sőt az előbb említett helyzetek kivételével sem én, sem a férjem nem alkalmaztuk korábban. Nyilván voltak már rosszak a gyerekek, de soha nem volt még ilyen helyzetben részünk, mint akkor. Utólag úgy érzem mindkettőnk a rengeteg felgyülemlett stressz, és a kétségbeesés vezérelt abban a pillanatban, hiszen már egyre elviselhetetlenebb volt a helyzet és mindkettőnk számára új volt, hogy így viselkedik a gyermekünk.

Milyen módon zajlott a szakember vizsgálata?

5 alkalomból állt maga a vizsgálat. Első és második alkalommal nekem kellett elmenni hozzá 1-1 órás elbeszélgetésre. A harmadik, negyedik alkalommal a fiamat vittem hozzá. Az utolsó alkalommal pedig ketten mentünk a férjemmel.

A velem való beszélgetések során elmeséltem, hogy hogyan, mikor alakult ki ez a viselkedés a gyermekemnél. A családukra is kérdezett, arról is, amit tudtam megosztottam vele.

A kisfiammal való kezeléseket is 1-1 órát vettek igénybe. Ezekről az alkalmakról nem sok információt tudtam meg, hiszen attól függetlenül, hogy a gyermekem kiskorú ez egy bizalmas beszélgetés. Annyit tudtam meg a második alkalom után, hogy készítettett a gyermekkel egy családrajzot. Emellett fontosnak tartom elmondani, hogy a gyerkőcöm már az első alkalom után pozitív véleménnyel volt a pszichológusról, illetve jókedvűen, mosolyogva jött ki tőle.

Az utolsó alkalommal derült ki számunkra, hogy mi váltja ki a gyermeknél az agresszív viselkedést. A pszichológus hölgy vizsgálatai alapján a pár hónapig tartó rossz kapcsolat köztem és a férjem között okozta az agressziót a gyermeknél. Mint te is tudod majdnem elváltunk, de azóta helyrehoztuk a házasságunk és minden rendben van közöttünk. A kisfiam viselkedésében pedig később jelentkeztek ennek az élethelyzetnek a következményei agresszió formájában.

Az által, hogy kiderült a ti kapcsolatotok válsága okozta az agressziót utólag, hogy érzed mit érezkelhetett ebből a gyermek?

Igazából csak arra tudok gondolni, hogy talán a hangulatunkon látta, vagy valahogy érzékelte a kettőnk közötti feszültséget, eltávolodást. Soha nem vitatkoztunk a gyerekeink előtt, sőt próbáltuk nekik azt mutatni, hogy minden rendben köztünk. A lehető legjobban próbáltunk figyelni arra, hogy ne a gyerekek előtt rendezzük le a nézeteltéréseinket.

Milyen megoldási javaslatokat tett a pszichológus?

A hölgy azt javasolta, hogy próbáljuk minél jobban elkerülni a frusztrációt okozható helyzeteket, próbáljunk minél kevesebbet kiabálni és minél jobban megőrizni a nyugalalmunkat egy-egy dühítő helyzet kapcsán. Ugyanúgy szeressük, akkor is, ha dühös, de ettől még tisztázzuk vele, hogy a viselkedése nem helyes. Ha elsősorban mi meg tudjuk őrizni a nyugalalmunkat, akkor a gyermek is meg fogja tanulni, hogyan tegye ezt meg ő is, vagy hogyan vezesse le helyesen a dühét.

Sikeresnek bizonyult a szakember által javasolt megoldási módszer?

Mivel még csak 1-2 hét telt el az utolsó találkozásunk óta, ezért még mi is csak próbálkozunk kialakítani, végrehajtani a javaslatait. Kisebb-nagyobb sikerekkel véghez is tudjuk vinni. De megfigyeltem, hogyha én is kevésbé vagyok dühös, frusztrált, akkor a kisfiamnál is kevésbé jelentkeznek ezek a viselkedések. Úgyhogy a reményeim szerint sikeres lesz a pszichológus által ajánlott megoldás.

Emellett pár hete beírtuk ovifocira, amihez szintén fűzők reményeket, hogy segít csökkenteni a dühét.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: ADAM DORINA BETINA
A Hallgató Neptun kódja: 3G30Q0
A dolgozat címe: GYERMEKKORI AGRESSZIO
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: NEVELÉSTUDOMÁNYI INTÉZET
A konzulens tanszékének a neve: GYERMEKNEVELÉSI TANSZÉK

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumába. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után

nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem MATER Hallgatói Dolgozatok repozitóriumában.

Kelt: 2024 év 11 hó 05 nap

Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

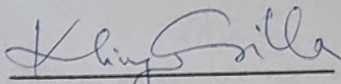
NYILATKOZAT

KLINGER CSILLA (név) (hallgató Neptun azonosítója: 3G30Q0)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024. év 11. hó 04. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.